

Desiree Larred Van der Klift

BULLYING A LES ESCOLES DE SALOU

Efectes del bullying a les escoles públiques de Salou

TREBALL DE FI DE GRAU

dirigit per la professora Ramona Torrens

Grau de Treball Social

**UNIVERSITAT
ROVIRA I VIRGILI**

Tarragona

2020

LA MOTIVACIÓ

Abans d'avançar, és important aclarir que la motivació per dur a terme aquest anàlisi com a projecte de grau en el camp de treball social, ve lligada a la experiència prèvia pròpia dins del sector del món del lleure, dirigides a nens d'aquesta zona, on va ser possible reconèixer diferents conductes dins d'aquests col·lectius en els quals es podien percebre varietat de rols i relacions de poder entre ells, que demanden en el monitor de l'activitat una capacitat de gestionar adequadament les possibles situacions de violència als quals l'alumnat pugui estar exposat.

La millor manera d'aprendre sobre el fenomen és fer l'estudi d'aquest, a les escoles en les quals aquests nens estudien i d'aquesta manera poder entendre millor la seva situació per a contribuir en la seva detecció i possible solució.

Per aquest motiu vaig realitzar un estudi sobre el fenomen del Bullying a les escoles de Salou per a l'assignatura d'Investigació Social Aplicada.

BULLYING A LES ESCOLES DE SALOU

Efectes del bullying a les escoles públiques de Salou

RESUM

Aquest article, presenta la metodologia i resultats de la recerca titulada Bullying a les escoles de Salou duta a terme amb la finalitat d'estudiar el fenomen del Bullying a les escoles públiques, Europa i Santa Maria del Mar, situades en municipi de Salou, concretament en l'alumnat 5è i 6è de primària.

Al llarg d'aquest text, es podrà trobar una al·lusió detallada del procés d'aquest estudi, d'una banda, aspectes de fonamentació teòrica del terme Bullying: definició, evolució històrica, tipologia i estructura (composta per tres participants: agressor, víctima i l'observador). D'altra banda, l'anàlisi quantitativa dels resultats, presentats de forma estadística i descriptiva per a assenyalar objectivament el grau de presència d'aquestes problemàtiques i poder fer una aportació tant en la seva detecció com en la cerca de vies per a la seva solució. Juntament amb aspectes referents al seu plantejament metodològic, com l'instrument per a recollir i classificar les dades triades; enquestes de 30 preguntes dirigides a 90 estudiants de totes dues institucions, en les quals s'aborden aspectes intrapersonals com l'autoconcepte i l'entorn familiar dels estudiants, i els aspectes interpersonals com la relació amb els seus companys i la seva percepció educativa.

Com a conclusió, s'exposarà la reflexió sobre el perfil psicològic d'aquests i el paper d'agents de la societat (escola i família) en relació a les seves causes i les seves conseqüències.

Paraules clau:

Bullying, mètodes de detecció, perfils psicològics dels seus participants, escoles públiques de Salou.

ABSTRACT

This article introduces the methodology and results of the research entitled Bullying in schools in Salou carried out with the purpose of studying the phenomenon of Bullying in public schools: Europa and Santa María del Mar, located in the municipality of Salou, specifically in the 5th and 6th grade students.

Troughout this text, you will find a detailed reference to the process of execution of this study, on the one hand, aspects of the theoretical basis of the term Bullying: definition, historical evolution, typology and structure (composed of three participants: aggressor, victim and the observer). On the other hand, the quantitative analysis of the results, presented in a statistical and descriptive way to objectively indicate the degree of presence of these problems and to be able to make a contribution both in their detection and in the search for ways to solve it. Along with aspects related to its methodological approach, such as the instrument for collecting and classifying the chosen data; surveys of 30 questions aimed at 90 students from both institutions, in which intrapersonal aspects such as self-concept and the family environment of students are addressed, and interpersonal aspects such as the relationship with their peers and their educational perception.

Likewise, aspects related to its methodological approach, such as the instrument to collect and classify the chosen data; surveys of 30 questions addressed to 90 students of both institutions, in which aspects are addressed intrapersonal as the self-concept and family environment of students, and interpersonal aspects such as the relationship with their peers and their educational perception.

As a conclusion, the reflection on the psychological profile of these and the role of agents of society (school and family) related to their causes and their consequences will be presented.

Keywords:

Bullying, detecction methods, pchycological profiles, public schools.

1 .- INTRODUCCIÓ

El terme Bullying i el seu impacte negatiu en qui ho experimenta és un assumpte cada vegada més conegut dins i fora dels entorns educatius. En el present és possible accedir amb facilitat a la informació a través de diversos estudis sobre el tema des de les aportacions d'autors internacionals, i uns altres més actuals, enfocats en el context espanyol.

La seva presència persistent en el clima escolar continua sent, no només la preocupació de pares i educadors en termes generals, sinó un camp necessari

d'indagació i anàlisi de casos específics i contextos determinats, amb la finalitat de facilitar la seva detecció, coneixement, tractament i maneig. Per tant aquest estudi parteix de l'objectiu principal, que neix de la següent pregunta: Es donen situacions de bullying a les aules de cycle superior a les escoles públiques de Salou, Escola Santa Maria del Mar i Escola Europa?¹

2 .- ANTECEDENTS HISTÒRICS DEL TEMA

Un dels referents més importants en l'estudi d'aquest fenomen és Olweus, ja que a l'any 1973 comença a centrar el seu interès en els fets de violència escolar i al 1983 indaga amb profunditat sobre una de les seves conseqüències més alarmants: el cas de suïcidi protagonitzat per tres joves a Noruega en 1973.

Ha estat reconegut com el pioner en l'estudi de la intimidació, va passar diverses dècades investigant el tema, per a ajudar als nens a les escoles, i l'aplicació de valors. A més, aquest autor ha considerat la seguretat escolar com una part fonamental per a l'ésser humà i un aspecte d'atenció molt rellevant per a les institucions educatives i les famílies de l'alumnat.

Ens indica l'evolució de la concepció del Bullying des dels anys dels 70. A principis d'aquesta dècada es va començar a fer un estudi més sistemàtic d'aquest fenomen, tot i que molts estudiants estaven familiaritzats amb el tema, donat que és un fenomen molt antic.

Durant uns anys a Escandinàvia es van fer esforços per a entendre i tractar el fenomen. Japó, Gran Bretanya, Holanda, el Canadà i els Estats Units van parlar d'atenció en el maltractament escolar esdevingut entre els estudiants a la fi de la dècada dels 80 i 90.

A mitjans dels anys vuitanta Olweus (1986), presenta de forma detallada els estudis i els programes d'intervenció que va dirigir com a part d'una campanya d'àmbit nacional, organitzada pel govern Noruega. Entre els objectius d'aquests es destaca: Reduir (o eliminar) l'assetjament directe (atacs físics o verbals) com indirecte (aïllament social, disminució de la confiança). Aconseguir unes millors

¹ Aquesta recerca s'ha realitzat en el marc de l'assignatura d'Investigació Social Aplicada del Grau de Treball Social a la URV

relacions entre companys i escola. Crear condicions que permetin a les víctimes i agressors funcionar millor dins i fora de l'escola.

De la mateixa manera, és important destacar que els seus estudis són considerats com un referent conceptual i metodològic per a l'anàlisi d'aquest tipus de situacions. A través d'ells, s'ha aconseguit proporcionar una guia molt valuosa de suport a docents i pares per a determinar si un nen està sofrint o generant assetjament escolar.

Actualment a Espanya, encara que aquestes iniciatives han propiciat un interès creixent a disminuir les elevades taxes d'aquest tipus de comportament agressiu entre nens i joves, queda molt per avançar. Els problemes de convivència i l'assetjament entre menors constitueixen una de les principals preocupacions dins del context escolar (Nocito Muñoz, 2017, p.107).

A diferència d'altres països europeus, a Espanya no existeix un únic programa amb l'objectiu d'intervenir i prevenir l'assetjament escolar, desenvolupant-se els últims anys nombroses estratègies d'intervenció en comunitats autònomes i centres escolars que inclouen diferents nivells d'actuació. Per la qual cosa, seria necessari establir unes pautes comunes basades en dades empíriques que sustentin la presa de decisions i els protocols a dur a terme basats en la realitat del nostre sistema educatiu (Nocito Muñoz, 2017, p.113).

Gràcies a programes d'intervenció com el d'Olweus (1993), s'ha pogut aclarir que en el desenvolupament del fenomen de l'assetjament estan implicats paral·lelament aspectes contextuais i personals que es podrien classificar en dues variables: 1) Micro-sistemes socials tòxics que afavoreixen l'aparició i permanència de conductes de rebuig entre iguals, provocant entre ells una relació interpersonal no equitativa. 2) El dèficit d'intel·ligència emocional, element clau per a comprendre i abordar la violència escolar.

Una altra dada interessant rellevant que justifica l'objectiu d'aquest estudi és que a nivell europeu les dades indiquen que les víctimes més vulnerables són els escolars entre 8 i 11 anys i a més a més és manifestat fonamentalment a través de l'agressió verbal (Nocito Muñoz, 2017, p.107).

3.- DEFINICIÓ DEL PROBLEMA

El terme bullying prové de la paraula anglesa "bully" que significa agressor. Fa referència a conductes que tenen a veure amb la intimidació, la tirania, l'aïllament, l'amenaça, els insults, sobre una víctima o víctimes assenyalades l'impacte del qual aconsegueix el pla físic i psicològic de la víctima (classificant-se en aquest últim tipus agressions emocionals, verbals i sexuals) (Rivera Nieves, 2011).

Cal esmentar que l'any 2013, segons un estudi de Save the Children, tres són les circumstàncies que diferencien un episodi d'assetjament escolar d'altres conductes violentes que també poden donar-se dins del context escolar: Intencionalitat per part de l'agressor; Repetició en el temps; Desequilibri de poder basat en una desigualtat física, psicològica o social.

3.1.- Característiques del Bullying

Les situacions d'assetjament escolar presenten una sèrie d'aspectes que les caracteritzen. Ha d'haver-hi una víctima atacada per un grup o un agressor. Ha d'existir desigualtat de poder, desequilibri de força, entre el més fort i el més feble. A causa d'aquesta situació no hi ha equilibri quant a possibilitats de defensa, ni equilibri físic, social o psicològic i aquest tipus de situacions augmenta la sensació d'indefensió per part de la víctima; l'influeix a ser intimidat i per tant susceptible de futurs atacs.

De la mateixa manera, l'impacte negatiu d'aquests fets sobre la víctima és veu reflectit en sensacions com el dolor i sofriment, que no només es presenten en el moment de l'atac, sinó que es desenvolupen de forma sostinguda. Aquest tipus de tàctiques tenen com a finalitat la intimidació d'un sol alumne, encara que també poden ser diversos, però en aquest cas es dona amb molta menys freqüència.

Els actes agressius associats a la violència i al bullying prenen diferents formes de conducta antisocial i a més s'afirma que aquest tipus d'agressió, avui dia, és una de les formes de violència que més repercussió està tenint sobre les persones en edat escolar (Fernández Espada Ruiz, 2009, p.1).

3.2.- La seva tipologia

Entre les manifestacions d'aquestes conductes, actualment, es poden classificar en 6 tipus: físic, psicològic, verbal, sexual, social i assetjament cibernètic. Sent el primer (físic) el que més fàcilment s'identifica, ja que en la majoria dels casos deixa petjades corporals, senyals visibles de l'agressió. També fets com a robatori i furt s'inclouen en aquesta categoria (Domínguez López & Manzo Chávez, 2011, p.22).

Per altra banda el bullying psicològic, els efectes del qual semblen imperceptibles físicament, repercuteixen notablement a l'interior de la víctima, en la seva autoestima, el seu estat anímic i motivació per la vida. En aquest, es manifesten en l'agressor actituds identificades per Olweus (1993) en els seus estudis com: persecució, intimidació, tirania, xantatge, manipulació i amenaça, produint en l'agredit augment del sentiment d'indefensió i vulnerabilitat, provocant en ell una sensació d'amenaça constant que influirà de manera determinant en la seva relació amb el seu entorn, en aquest cas l'escola.

En el cas de les agressions de tipus verbal s'inclouen accions no corporals però igualment nocives, com posar sobrenoms, insultar, amenaçar, generar rumors, conductes racistes o sexistes amb la finalitat de discriminar, difondre xafarderies, realitzar accions d'exclusió, bromes insultants i repetides, etc. (Domínguez López & Manzo Chávez, 2011, p.22).

En l'àmbit sexual aquest tipus d'assetjament es refereix a un assetjament, inducció o abús sexual o referències malintencionades a parts íntimes del cos de la víctima. Inclou el bullying homòfob, que és quan el maltractament es refereix a l'orientació sexual de la víctima per motius d'homosexualitat real o imaginària. (Universitat Internacional de València, 2014).

Respecte a l'assetjament social es manifesta en l'aïllament. L'agredit és exclòs i ignorat per la resta del grup, aquests fets poden ser directes, com l'exclusió en activitats, o indirectes, com ignorar la seva presència.

Finalment en l'assetjament cibernètic, que resulta molt preocupant a causa de l'expansió accelerada i massiva d'informació íntima a través de la xarxa, que vulnera a l'agredit exposant-lo a la mirada i al judici públic o, en altres casos, el

fa víctima d'amenaçes i extorsions, contribuint a la manipulació i dominació per part de l'agressor.

3.3.- Participants

Aquest aspecte és molt important perquè mitjançant el seu anàlisi resulta més clar comprendre com funcionen aquest tipus de situacions, en les quals es presenten tres perfils de participants: Agressor, observador i víctima.

El perfil de l'agressor es defineix com aquell que intenta establir el domini i control del grup social per mitjà de l'agressió. No presenta cap mena de preocupació per l'impacte negatiu (rebuig i sofriment) que les seves accions produeixen en el subjecte que ha triat com a objectiu, el seu únic afany és mantenir el poder com a tàctica d'autorreforç, aquest tipus de conductes enforteixen el seu orgull propi (Bandura, 1973). Segons Olweus (1993), els que participen en accions violentes són un escàs nombre de instigadors molt agressius, que són els que abusen amb regularitat del 10 al 15% dels seus companys de classe.

L'observador es considera una figura passiva en els fets, la seva presència sembla invisible en el marc d'aquest tipus de situacions però el seu silenci i encobriment propicia l'enfortiment de l'agressor. D'aquesta manera, la violència que aquest exerceix sobre les víctimes té en els espectadors un efecte dissuasiu que els impedeix denunciar, fins i tot, en nombroses ocasions, arriba a produir-se un contagi social que fa que s'impliquin indirecta o directament en l'agressió, fins a arribar a col·laborar en elles (Glew C., Rivara F., Feudtner C. 2000). Un exemple seria realitzar gravacions d'elles agressions amb la càmera del mòbil i participant en la seva difusió i circulació per les xarxes socials.

A la víctima se li sol atribuir una baixa autoestima, la seva falta de seguretat la fa vulnerable i un focus atractiu per a l'agressor (Perry, 1998). En general, entre les seves característiques més comunes es destaquen: La seva aparença física sol presentar algun tipus de desavantatge (complexió feble, obesitat ...). El seu rendiment acadèmic és superior al dels agressors i no té per què ser pitjor al de la resta dels companys. Mostra poca assertivitat, molta timidesa, inseguretat i ansietat. Es senten sobreprotegits pels seus pares i amb escassa independència. Solen ser ignorats o rebutjats pels seus companys en classe i

tenen dificultats per a imposar-se i ser escoltats en el grup de companys (Olweus,1993).

3.4.- Causes i conseqüències

En parlar d'aquest tipus de situacions, resulta necessari esmentar tant els factors que produeixen el seu origen, com els efectes que es produeixen en els qui les pateixen. En relació a les causes en què es consoliden cadascun dels rols esmentats, es considera de gran influència l'entorn familiar, l'escolar i els models creats i difosos pels mitjans de comunicació.

El primer d'ells, relacionat amb els fonaments afectius d'aquestes conductes lligades a la seva manca i exposició a esdeveniments violents, dels quals l'agressor fa rèplica en el segon entorn citat, l'escolar, com una manera de reproducció dels models relacionals apresos en l'entorn familiar. I el tercer d'aquests, els mitjans de comunicació, que en aquest context pot funcionar com un canal de reforç de certs patrons i estereotips que fomenten la intimidació, la burla, el rebuig i l'exclusió (Espada Ruiz, 2009).

Respecte a les conseqüències, és important assenyalar que aquestes repercuteixen en la víctima de forma interior, en el seu autoconcepte, deteriorant la seva autoestima i, per tant, limitant la seva capacitat de relacionar-se amb altres persones. Igualment, com el Bullying ocorre en un context social, no només afecta les víctimes sinó que les seves conseqüències poden afectar a tota la comunitat. És així com davant un episodi d'assetjament escolar, a més de la víctima són els pares i familiars els immediatament afectats. Per la seva part, els espectadors també es sentiran amenaçats, així com tots els alumnes de l'escola, fins i tot la comunitat externa. Fins que els episodis d'assetjament no es solucionin, l'escola es veurà implicada, ja que el Bullying pot produir-se en altres llocs de trobada de nens i adolescents (Espada Ruiz, 2009).

4.- CONTEXTUALITZACIÓ DE L'ESCOLA

Les escoles Santa Maria del Mar i Europa es troben al municipi de Salou. Aquest és un municipi coster, situat a la província de Tarragona que compta amb una població de 27.476 habitants. Segons l'Idescat, la seva població està formada

per un 51,46% d' homes i un 48,54% de dones, un 38% de persones immigrants majoritàriament de fora d'Europa.

Salou és una població catalana multicultural, pròspera a causa del sector serveis i la indústria química, que han impulsat l'economia del camp de Tarragona des del segle passat. Després de dècades de contacte amb persones de moltes nacionalitats, la població ha integrat nous costums i dinàmiques en la societat.

En termes econòmics, el municipi de Salou és un motor econòmic de Catalunya, principalment pel complex de Port Aventura, les cadenes hoteleres i la gran quantitat de restaurants que es troben en diferents àrees de Salou.

És un dels municipis més integradors de Catalunya, compta amb empadronats de 196 nacionalitats. La comunitat estrangera més nombrosa és la senegalesa, seguida de la russa i de la Índia. Després de dècades a Salou aquestes comunitats han estat convivint en el municipi, amb els oriünds, essent la última onada migratòria en 2010 de ciutadans russos.

Compta 22.253 majors de 16 anys. L'afiliació a la seguretat social és de 9474 censats, amb una taxa d'atur elevada un 12'86 (1262 persones) en el 2019. D'aquests 9474 assalariats, 5196 d'aquests pertanyen al sector serveis, on la majoria de salaris són al voltant d'uns 1050€. Altres ocupacions importants a Salou són la indústria, a causa de la proximitat amb el complex d'indústries químiques de Tarragona. Aquests assalariats mostren mitjanes de salari més altes que les del sector serveis. En tercer lloc la construcció és una de les principals ocupacions a Salou a causa de la importància passada del sector en la costa daurada.

Els nens que assisteixen a classes en escoles de Salou, procedeixen de 3894 llars formades pels pares i els seus fills, i 1138 llars viuen el pare o mare amb fills. Més de la meitat d'aquestes llars es troben a menys d'1 km dels principals col·legis.²

² Informació obtinguda de la base de dades del 2019 de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

5.- METODOLOGIA

Tenint en compte que aquest estudi té com a objectiu general analitzar el fenomen del Bullying a les escoles públiques del municipi de Salou, en primera instància va ser necessari determinar l'objecte d'estudi, l'alumnat de 5è i 6è en dues escoles d'educació pública, Europa i Santa Maria del Mar i a partir d'aquest context es van plantejar els següents objectius específics:

- Conèixer si es dona aquesta situació de violència en els centres.
- Conèixer les tipologies de bullying que es presenten sovint en aquests centres educatius.
- Descobrir la situació familiar dels nens implicats en el bullying.
- Saber el paper que desenvolupen els observadors en les situacions d'assetjament.

Per aquest motiu, com a punt de partida en el plantejament metodològic, es van formular les següents preguntes per a la recerca: 1) Es donen situacions de bullying a les aules de cicle superior a les escoles públiques de Salou, Escola Santa Maria del Mar i Escola Europa?, 2) Quin tipus de violència escolar és el que més es dona en aquestes aules?, 3) Influeix el nucli familiar de l'alumne en el bullying?, 4) Qui sofreix més casos de bullying, els nens o les nenes?, 5) Què pensen els alumnes observadors d'aquestes situacions? i 6) Tenen les víctimes de bullying una imatge negativa de si mateixos?

A partir del plantejament d'aquestes preguntes es van fixar les següents hipòtesis: A les escoles públiques de Salou, Santa Maria del Mar i Europa, es donen situacions de bullying. El tipus de violència escolar que es dona més sovint és la violència verbal. La relació de l'alumne amb la seva família té relació amb actes violents en vers als seus companys. Els companys no fomenten l'aparició de situacions violentes a l'aula. La baixa autoestima es relaciona amb les víctimes d'assetjament escolar.

Amb la finalitat de comprovar-les es van establir aquestes variables en l'estudi: Sexe, Grau d'autoestima, Situació familiar, Rendiment acadèmic, Relació alumne-escola.

És important destacar que aquest estudi es va realitzar de manera transversal, basat en el mètode descriptiu i observacional en una mostra poblacional. Pel que es va plantejar utilitzar enquestes dirigides a l'alumnat, donat que es tracta d'una eina de recoll·lecció de dades que permet comprovar les hipòtesis abans exposades.

Aquest instrument de caràcter individual està compost per preguntes tancades amb la possibilitat de complementar les opcions amb una resposta oberta. Altres destinades a aportar informació sobre el context (sexe, edat), la tercera a indagar sobre l'autoconcepte de cada alumne i algunes sobre aspectes del context familiar, sobre el clima escolar, la seva percepció de l'escola i la seva relació amb els companys i detecció de bullying.

6.- RESULTATS DE L'ESTUDI

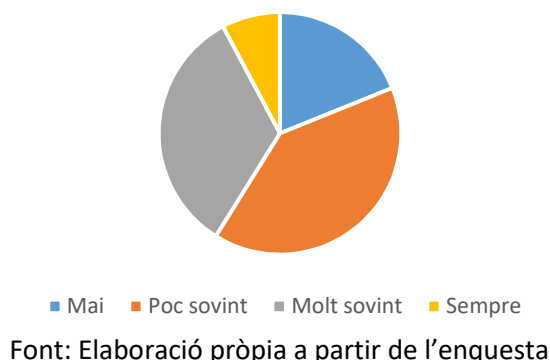
A l'anàlisi de la mostra es poden observar els següents resultats: 1) De caràcter quantitatiu, com a dades objectives llançades per la mostra (quantificar el nombre de víctimes i el nombre d'assetjadors) i 2) De caràcter qualitatiu en la reflexió detallada d'aquests, des dels diferents casos al voltant del fenomen del bullying trobats en l'alumnat enquestat.

A continuació es detalla l'anàlisi dels resultats obtinguts amb les enquestes passades a quatre classes de cicle superior de les escoles públiques de Salou, dues classes de l'Escola Santa Maria del Mar i dues classes de l'Escola Europa, una mostra de 90 alumnes en total.

En la mostra seleccionada trobem un 45,5% de noies i un 54,5% de nois, el grau de participació femenina i masculina pot considerar-se equitatiu.

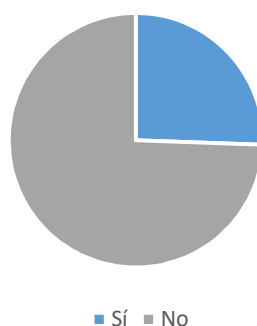
En relació a l'existència de Bullying entre l'alumnat el 18,89% opina que no es dona mai en el centre, i el 40% afirma que es dona poc. El 33,33% pensa que es dona sovint, només el 7,78% dels alumnes enquestats opinen que és quelcom que es dona sempre.

Fig. 1. Freqüència Bullying als centres escolars Europa i Santa Maria del Mar en els grups de cicle superior.

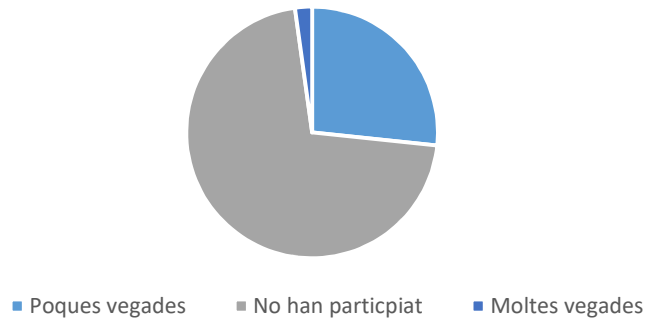
Els alumnes d'aquestes escoles, en aquest estudi un 25,56% dels alumnes enquestats va respondre que sí havia intimidat o maltractat a alguns dels seus companys.

Fig. 2. Participació dels alumnes en conductes d'assetjament als centres escolars Europa i Santa Maria del Mar en els grups de cicle superior.

Tenint en compte aquestes dades i amb la finalitat de poder tenir seguretat que no fossin casos aïllats, es va buscar aprofundir a través de l'enquesta en la freqüència en què es donen aquest tipus de situacions, ja que no és el mateix una baralla a l'escola puntual, que una situació de bullying, amb un procés d'intimidació programada i permanent. Per tant, es va preguntar amb quina freqüència s'havien dut a terme accions d'intimidació a un altre o altres companys; Un 26,67% van contestar que havien participat poques vegades en intimidacions i un 2,2% dels alumnes van contestar que han maltractat moltes vegades a alguns dels seus companys.

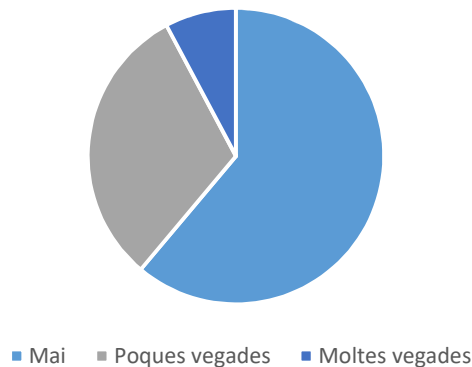
Fig. 3. Freqüència de participació dels alumnes en situacions de bullying als centres escolars Europa i Santa Maria del Mar en els grups de cicle superior.

Font: Elaboració pròpia a partir de l'enquesta

D'altra banda, en quant al nombre d'alumnes que són intimidats en aquestes escoles, els resultats indiquen que el 61,11% no han estat mai intimidats, al 31,11% els han intimidat poques vegades i el 7,78% han estat intimidats moltes vegades.

Fig. 4. Freqüència d'assetjament en alumnes als centres escolars Europa i Santa Maria del Mar en els grups de cicle superior.

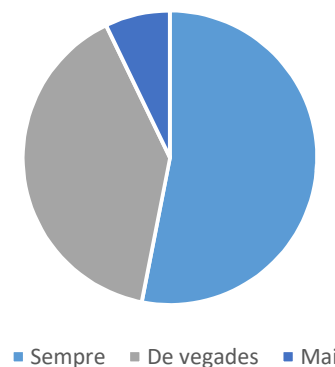
Font: Elaboració pròpia a partir de l'enquesta

En el cas dels alumnes agressors dels dos centres es pot veure que el 50% d'aquests només viuen amb la mare i l'altre 50% viu en temporades amb la mare i unes altres amb el pare. A la pregunta de qui o els qui sol ser els que intimiden als teus companys o companyes van respondre en un 43,33% que no ho sabien, en un 16,67% van assenyalar a un noi específicament, en un 24,44% a un grup de nois, en un 10% un grup de nois i noies i en un 1,11% una noia. Els alumnes

van respondre que els qui van intimidar amb freqüència als seus companys eren gairebé nois en la seva totalitat.

Respecte a la qüestió sobre si els seus pares els pregunten sovint sobre el seu dia a dia a l'escola, a un 57,14% els pregunten sempre i a un 35,71% els pregunten de vegades. No hi ha cap cas de pares de víctimes que a casa no els preguntin sobre la experiència a l'escola del seu fill. També en la gran majoria de casos els pares de víctimes d'assetjament escolar ajuden els seus fills a fer els deures, un 57,14% els ajuden a vegades i un 14,29% els ajuden sempre.

Fig. 5. Interès dels pares en la vida escolar dels fills als centres escolars Europa i Santa Maria del Mar en els grups de cicle superior.

Font: Elaboració pròpia a partir de l'enquesta

D'altra banda, respecte a la relació entre el rendiment acadèmic i els perfils dels participants en aquestes situacions, en termes generals, els agressors van contestar que treuen males notes, que els costa entendre les coses i no portaven els deures fets cada dia a l'escola. A diferència de les víctimes, que contestaven igual que la majoria dels seus companys, que treuen bones i males notes, que porten els deures fets, gairebé sempre, a classe, etc.

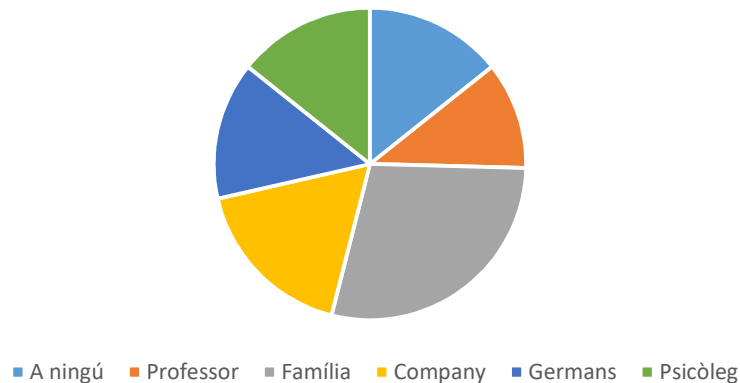
Segons els resultats de les enquestes, els alumnes que sofreixen amb freqüència episodis de violència escolar, en la pregunta sobre com es definirien a si mateixos van marcar en major mesura els adjectius negatius en comparació als alumnes que van expressar que no sofrien situacions de bullying, com per exemple que es consideren poc intel·ligents.

Un altre tret característic de les víctimes és que solen ser rebutjats pels seus companys de classe. Per a poder analitzar aquesta característica en l'enquesta

es va consultar als alumnes quants cops es van sentir sols al pati perquè els seus companys no volien estar amb ells, el 50% de les víctimes van dir que rares vegades es van sentir així i l'altre 50% va afirmar que se senten així moltes vegades. Encara que cap de les víctimes va afirmar que no haguessin viscut una situació de rebuig o aïllament.

A l'hora de comunicar la seva situació, només el 14,29% de les víctimes no ho explica a ningú. L'11,11% ho explica a algun professor, el 28,57% ho explica a la seva família, el 17,45% ho explica a algun company, el 14,29% ho explica als seus germans i el 14,29% ho explica al seu psicòleg.

Fig. 6. Comunicació de les víctimes de bullying als centres escolars Europa i Santa Maria del Mar en els grups de cycle superior.

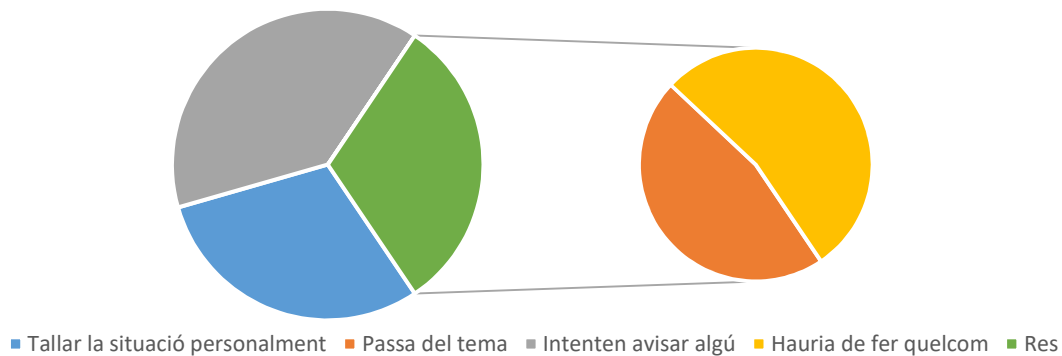

Font: Elaboració pròpia a partir de l'enquesta

A la pregunta què solen fer quan un company intimida a un altre, un 16,67% contesta que no fa res i que passa del tema, i un 14,44% reconeix que no fa res, però que creu que hauria de fer alguna cosa sobre aquest tema. Estem parlant d'un 31,11% dels alumnes que es queda al marge.

D'altra banda, trobem la resta d'espectadors que sí que intenten fer alguna cosa per a evitar aquest tipus de situacions. Un 38,89% dels alumnes contesten que intenten avisar a algú perquè pugui detenir la situació i el 30% restant intenten tallar la situació personalment.

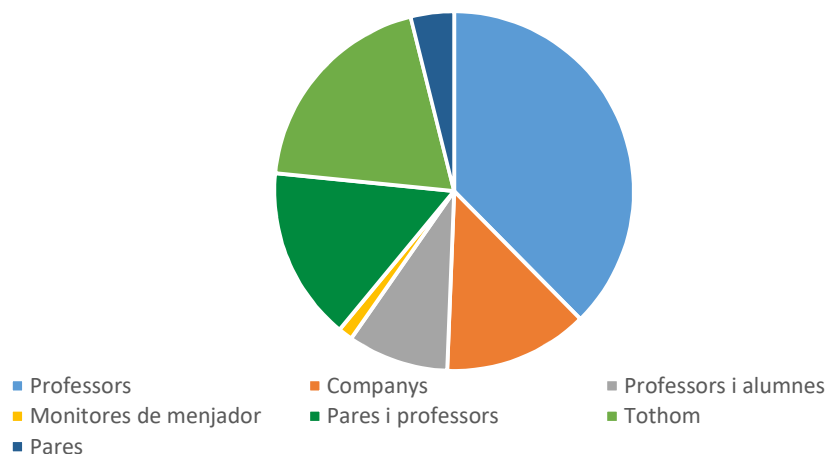
Fig. 7. Actuacions per part dels observadors de l'assetjament als centres escolars Europa i Santa Maria del Mar en els grups de cycle superior.

Font: Elaboració pròpia a partir de l'enquesta

Un alt percentatge d'alumnes no es vollen implicar en aquestes situacions, no obstant, el 85,52% dels alumnes considera que s'hauria de fer alguna cosa per a que no es repeteixi. El 32,22% d'aquests alumnes creu que qui hauria de frenar aquesta situació són els professors, el 11,11% creu que han de ser els mateixos companys de l'aula, el 7,78% pensa que tant els professors com els alumnes han d'implicar-se, el 3,3% pensa que és treball dels pares, el 1,11% considera que han de fer-ho les monitores del menjador, el 13,33% creu que és treball dels adults, pares i professors i el 16,67% pensa que tothom hauria de fer alguna cosa per a evitar que es repeteixin aquest tipus de situacions.

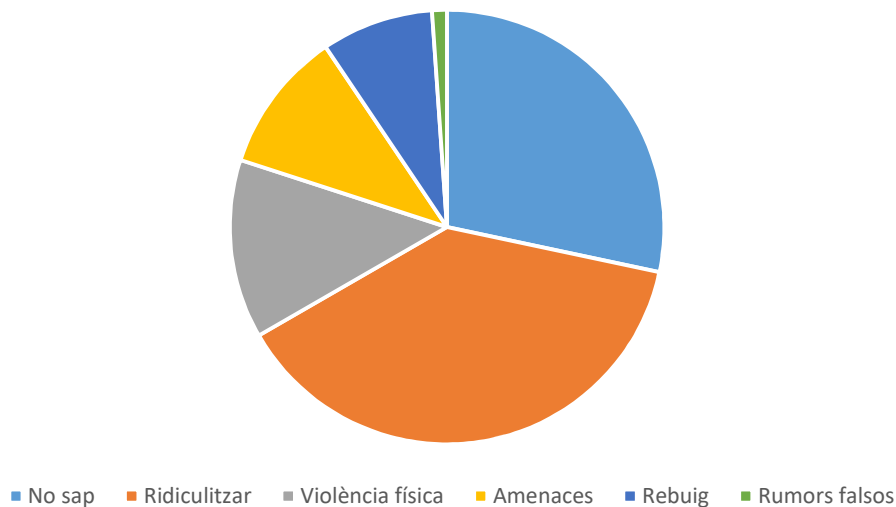
Fig. 8. Opinió dels alumnes sobre els agents que han d'intervenir en les situacions de bullying als centres escolars Europa i Santa Maria del Mar en els grups de cycle superior.

Font: Elaboració pròpia a partir de l'enquesta

En resposta a la pregunta quin tipus d'assetjament escolar es dona més sovint a les aules es va poder determinar que el 28,33% no ho té clar, el 38,34% considera que és posar sobrenoms o deixar en ridícul a la víctima, el 13,33% opina que s'opta per la violència física, el 10,56% creu que s'intimida per mitjà amenaces, el 8,33% que es propicia situacions de rebuig, aïllament i finalment el 1,11% considera que es concentra a escampar rumors falsos.

Fig. 9. Tipus de bullying exercit als centres escolars Europa i Santa Maria del Mar en els grups de cycle superior.

Font: Elaboració pròpia a partir de l'enquesta

7.- ANÀLISI DELS RESULTATS

A les escoles examinades es supera el percentatge de conductes agressives que autors com Olweus (1997) han proposat, indica que entre els 8 i els 12 anys són pocs els nens que es veuen implicats en la majoria de conflictes i que abusen amb regularitat d'entre el 10% i el 15% dels seus companys. En les xifres d'aquest estudi reflecteixen que un 25,56% d'alumnes va assumir haver agredit a un altre. Trobem una incongruència respecte al grau de participació en actes d'intimidació per part de l'alumnat, ja que si només el 25,56% dels alumnes ha participat en intimidacions en alguna ocasió, no pot ser que surti un percentatge major de persones que han intimidat poques vegades (26,67%). Això pot venir donat per la por de voler dir la veritat; sembla més rotund dir que sí s'ha maltractat

a algun company que dir que s'ha participat poques vegades en episodis d'intimidació.

En quant als alumnes que han sofert intimidació, les xifres demostren la seva existència en un 7,78%. Per tant, comparant aquests indicadors amb els de les recerques de Olweus (1997), es pot determinar que en les dues escoles públiques de Salou enquestades es donen menys casos de víctimes, donat que no estan entre el 10% i el 15%.

A les víctimes se'ls atribueix una baixa autoestima i es senten sobreprotegits pels seus pares (Perry, 1998). Amb els estudiants que han manifestat ser víctimes constants d'agressió, no es pot concloure en base als resultats obtinguts, que tinguin l'autoestima significativament baixa, però si es va poder detectar que no tenen una autoconcepció tan positiva com la resta dels companys de la classe. A més, es va poder corroborar que les víctimes d'assetjament escolar tenen una relació estreta amb la seva família, els alumnes que sofreixen en major freqüència violència escolar els pares els pregunten pel que fan a l'escola.

El fet que els pares ajudin als seus fills tant sovint a fer les seves tasques escolars es evidència que a vegades els pares de les víctimes d'assetjament escolar són molt exigents i no els permeten suficient autonomia, la qual cosa afavoreix a una conducta social no assertiva (Perry, 1998).

Respecte al rebuig i aïllament experimentat per la víctima, es va trobar una altra incongruència, donat que encara que el 50% confessa haver sentit solitud a l'escola, especialment a l'esbarjo, no indiquen sentir-se directament exclosos i rebutjats.

En relació a l'impacte que aquest tipus de rebuig pot causar en la víctima i basant-nos en arguments d'autors com Parkhurst i Asher (1992) els quals sostenen que existeixen dos subgrups de víctimes: els rebutjats agressius i els rebutjats submisos. Les enquestes revelen que les víctimes d'aquests dos centres escolars són majoritàriament submisos, el 85,71% revela que mai ha intimidat a cap dels seus companys, mentre que el 14,29% ha reconegut que si ho ha fet. Aquestes víctimes provocadores poden haver sofert abusos en la seva llar, però no és el cas d'aquests alumnes ja que presenten una situació familiar estable i afirmen trobar-se bé a casa.

Sobre el perfil de l'agressor o agressors, també es va poder comprovar com les característiques de l'entorn familiar i la relació amb els seus pares influeixen. Per exemple, l'absència d'un dels pares o presència de conductes violentes en un d'aquests, pot generar un comportament agressiu. Això no necessàriament significa que visquin en un ambient familiar desestructurat, però el fet de només tenir un referent o una figura d'autoritat a casa pot potenciar a aquest tipus de situacions. També és important destacar que el 100% dels alumnes agressors tenen un germà o germana, per la qual cosa l'atenció dels pares no només recau en ells.

Un altre fet que resulta significatiu ressaltar, és referent al rendiment acadèmic, en el cas de les víctimes és superior al dels agressors, però no necessàriament pitjor a la de la resta dels alumnes de l'aula, tal com exposa Perry (1998).

En quant als observadors, el reconeixement dels agressors per la seva part no queda ben definit, la qual cosa reflecteix la seva actitud passiva i despreocupada sobre els efectes que aquests successos produeixen a la víctima.

Els observadors dels episodis d'intimidació solen ser ells companys de l'aula de les víctimes i agressors. Aquest grup indefinit de persones poden estar implicades directament, participant en les agressions o incitant a l'agressor a cometre actes violents. També poden estar implicats indirectament, no donant importància als successos o ignorant-los.

A l'estudi es reflecteix el grau de despreocupació que mostra l'alumnat. Un terç de l'aula no vol implicar-se davant aquestes situacions. Això pot estar motivat per la por al fet que sofreixen aquests alumnes a ser inclosos en l'agressió o en el cercle de victimització.

Aquesta actitud passiva reforça la conducta dels agressors, ja que aquests necessiten el silenci i la complicitat dels espectadors per a continuar amb aquesta conducta d'assetjament. És un percentatge molt alt de persones que afavoreixen a l'agressor a continuar amb aquesta actitud.

La majoria dels observadors es posicionen en contra de l'assetjament escolar i això pot ser molt positiu a l'hora de poder influenciar a la resta d'alumnes que

participen directa o indirectament en l'assetjament escolar perquè canviïn l'actitud cap a aquest fenomen.

Envers la responsabilitat de frenar aquestes situacions, crida l'atenció que en els resultats es reflecteix la assumpció, gairebé general de l'alumnat, que aquesta correspon a agents diferents a ells mateixos, recaient especialment en el professorat i posteriorment als pares de família. Fet que resulta preocupant perquè no són conscients dels efectes negatius de la seva participació passiva en aquestes.

D'altra banda, gairebé un terç dels alumnes no sap quina és la forma més habitual de bullying a la seva aula, però la resta de companys sí que especifica quin és el tipus de bullying que més es dona en el seu dia a dia; aquest és gairebé en un 40% posar malnoms o deixar en ridícul, però juntament amb les amenaces i escampar rumors falsos arriben al 50%.

Troblem quelcom a ressaltar en la pregunta sobre si es dona el fenomen bullying en el centre; el 33,33% creu que es dona sovint i només el 7,78% dels alumnes enquestats opinen que és alguna cosa que es dona sempre. Segons els resultats obtinguts observem que es dona amb regularitat, tot i que el 18,89% opina que no es dona mai en el centre, i el 40% afirma que es dona poc.

No obstant, tot i que gairebé un 60% dels alumens que afirma que es dona poc o gens, ens planteja una situació en la que la majoria dels alumnes (81%) ha estat testimoni d'assetjament escolar, en major o menor mesura. Per tant, tot i que els resultats reflexin que més de la meitat afirma la inexistència de la regularitat d'aquest tipus de violència, es pot considerar que el bullying es dona de manera regular a les escoles però que passa desapercbut.

8.- CONCLUSIONS

En general s'han aconseguit satisfactòriament els objectius plantejats al principi de la recerca. Per a fer una síntesi del treball acceptarem o rebutjarem les hipòtesis plantejades a partir de les preguntes principals.

Podem afirmar que sí es donen situacions de Bullying a les escoles de Salou, tal com es preveia a la hipòtesi plantejada. Els resultats de la recerca reflecteixen

que encara que només el 2,2% dels enquestats assetja sovint als seus iguals i un 7,78% dels alumnes són assetjats de manera habitual.

Aproximadament el 50% dels tipus de violència escolar que es donen en aquests centres són Bullying verbal. Per tant, amb els resultats obtinguts es pot afirmar que la forma més freqüent d'assetjament escolar a les aules de l'Escola Santa Maria del Mar i de l'Escola Europa és el de tipus verbal, acceptant la hipòtesi alternativa.

En relació a la no afectació de la situació familiar en la vida escolar dels agressors que es preveia, segons els resultats obtinguts ens porta a acceptar la hipòtesi alternativa. Ja que ha quedat reflectit, amb les respostes dels alumnes, que la relació de l'alumne amb la seva família està vinculada amb els actes violents que propícia cap als seus companys.

En relació a la hipòtesi plantejada sobre els observadors, segons els resultats obtinguts, un 31,44% dels alumnes es queda al marge davant les situacions de bullying. D'aquesta manera acceptem una hipòtesi alternativa, ja que participen directa o indirectament en l'assetjament i aquesta actitud pot afavorir a la conducta violenta de l'agressor, que necessita el suport o el silenci dels espectadors.

Tant com preveiem en la hipòtesi plantejada, els resultats revelen que les víctimes no tenen una autoestima significativament baixa, però es defineixen amb adjectius negatius, mentre que la resta només en va utilitzar de positius.

En general, la societat no és conscient del gran impacte que pot tenir en les víctimes, i les seqüeles que poden aparèixer arrel d'aquestes vivències d'assetjament.

Es considerable el plantejament d'un projecte d'intervenció a nivell nacional, sobretot enfocat en la conscienciació de la societat sobre la importància d'aquest fenomen per a poder prevenir l'aparició d'aquest tipus de conductes.

També seria interessant que tots els centres escolars tinguessin protocols d'actuació davant d'aquestes situacions per a tenir la possibilitat de corregir les conductes de tots els alumnes a les aules, ja que tothom té un paper important en la successió d'aquests episodis de violència escolar.

9.- REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- Bandura, A. (1973). Agresión: A social Learning analysis. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Domínguez López, F., & Manzo Chávez, M. d. (2011). Las manifestaciones del bullying en adolescentes. Uaricha Revista de Psicología (Nueva época) , 8 (17), 19-33.
- Egan, SK; Perry, DG (1998) Does low self-regard invite Victimization? Developmental Psychology Vol 34 (2): 299-309.
- Fernández Espada Ruiz, C. (2009). El Bullying. Recuperat de Revista digital Eduinnova: <http://www.eduinnova.es/dic09.html>
- Glew C., Rivara F., Feudtner C. (2000) Bullying: Children Hurting Children. Pediatrics in Review 21(6):183-9.
- Nocito Muñoz, G. (2017). Investigaciones sobre el acoso escolar en España implicaciones psicoeducativas. Revista Española de Orientación y Psicopedagogía , vol. 28 (1), 104-118.
- Olweus, D. (1973b). Personality and aggression. Y JK Cole, & DD Jensen (Eds.)
- Olweus, D. (1993). Acoso escolar, "bullying", en las escuelas: hechos e intervenciones. (Vol. 2). Noruega: Centro de investigación para la Promoción de la Salud Universidad de Bergen.
- Olweus, D. (1993). Conductas de acoso y amenaza entre escolares. Madrid: Ediciones Morata.
- Parkhurst, J. Asher, SR (1992) Peer rejection in middle school: subgroups differences in behaviour, loneliness and interpersonal concierne. Developmental psychology, 28, 231-241.
- Rivera Nieves, M. (2011). Las voces en la adolescencia sobre el bullying desde el escenario escolar. Bloomington: Palibrio.

- Schwartz, D. Dodge, A. Pettit, Bates, J. (1997) The Early Socialization of Aggressive Victims of Bullying Child Development Vol. 68, No. 4
- Save the Children. (Ed.). (2013). Acoso escolar y ciberacoso: propuesta para la acción.
- Universidad Internacional de Valencia. (23 de Setembre 2014) Las diversas formas de bullying: físico, psicológico, verbal, sexual, social y cyberbullying. Recuperat de <https://www.universidadviu.es/las-diversas-formas-de-bullying-fisico-psicologico-verbal-sexual-social-y-ciberbullying/>
- Castaño, E. (8 de Març de 2020) El 38% de los ciudadanos de Salou han nacido fuera de España. Diari de Tarragona. Recuperat de <https://www.diaridetarragona.com/costa/El-38-de-los-ciudadanos-de-Salou-han-nacido-fuera-de-Espana-20200308-0021.html>

JUSTIFICACIÓ DE LA REVISTA

He escollit la Revista del Treball Social. La finalitat d'aquesta revista és la de contribuir a l'enriquiment de l'acció professional mitjançant la transmissió de coneixements teòrics-pràctics i la reflexió crítica i transformadora al voltant de la intervenció social. De la mateixa manera que el Treball de Fi de Grau vol alentar als alumnes a publicar articles que plasmin en un futur la seva experiència professional.

La Revista del Treball Social publica articles sobre investigacions originals, treballs teòrics i experiències pràctiques relacionades amb el treball social, els serveis socials i les polítiques socials.

La meva motivació principal per escollir aquesta revista ha estat perquè és una revista catalana i els articles que s'hi publiquen són en la nostra llengua; en la versió en línia de la revista es publiquen els articles en català i en castellà. Donat que he realitzat la carrera en català, em sento més còmoda a l'hora de redactar un treball de contingut social en aquesta llengua.

La Revista del Treball Social vol contribuir a l'intercanvi global de coneixements i, per tant, ofereix un accés obert.